

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Kilka kart z historii księgozbioru germanistycznego Biblioteki Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Sosnowcu z lat 1982-2006

Author: Maria Myszkowska-Matusiak

Citation style: Myszkowska-Matusiak Maria. (2018). Kilka kart z historii księgozbioru germanistycznego Biblioteki Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Sosnowcu z lat 1982-2006. W: M. Kycler, D. Pawelec, B. Warząchowska (red.), "Biblioteki specjalistyczne Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach" (S. 164-184). Katowice : Oficyna Wydawnicza Wacław Walasek

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Maria Myszkowska-Matusiak

Biblioteka Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Sosnowcu

Kilka kart z historii księgozbioru germanistycznego Biblioteki Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Sosnowcu z lat 1982–2006

Biblioteka jest wielka przez swą gościnność, a nie przez swe rozmiary

Rabindranath Tagore

Wprowadzenie

W 2016 roku minęło dziesięć lat od rozwiązania Biblioteki Instytutu Filologii Germańskiej (BFG) i włączenia księgozbioru germanistycznego w strukturę Biblioteki Wydziału Filologicznego w Sosnowcu. Można by rzec, że historia zatoczyła koło. Od Biblioteki Instytutu Filologii Obcych (BIFO) skupiającej księgozbiory filologii angielskiej, germańskiej, romańskiej, rosyjskiej i słowiańskiej, przez wyodrębnienie ich w bibliotekach przy instytutach, po ponowne złączenie w jednej bibliotece.

Celem niniejszego tekstu jest przybliżenie historii i rozwoju księgozbioru germanistycznego Wydziału Filologicznego. Posiada on wyjątkowe znaczenie dla Uniwersytetu Śląskiego (UŚ). Aby to dostrzec, warto przyjrzyć się przeszłości. Górny Śląsk z uwagi na swoje położenie i historię jest obszarem szczególnym. Badacze tego regionu podkreślają wielowiekowe przenikanie się kultur otaczających go państw ościennych z przewagą żywiołu niemieckiego¹. Industrializacja Górnego Śląska w XIX i na początku XX wieku, jak też kolejny w jego historii napływ ludności niemieckiej, prowokowały do konfrontacji – nieraz tragicznej – pierwiastka polskiego i niemieckiego. Dominacja tego ostatniego kojarzona z *Drang nach Osten* znalazła odzwierciedlenie w negatywnej ocenie spuścizny zamieszkujących te tereny Niemców. W świadomości społecznej Polaków utrwaliły

¹ K. POPIOŁEK: *Historia Śląska od pradziejów do 1945 roku*. Katowice 1984.

się przekazy o bohaterskich walkach powstańców śląskich czy obrońców katowickiej wieży spadochronowej. Trudno dziwić się, że osłabianie niemieczyny na tych terenach miało wymiar nie tyle kulturowy, co polityczny. Obie strony walczyły o zachowanie własnej kultury i języka. Wśród instytucji, które miały temu służyć, były biblioteki. Dla mniejszości niemieckiej, w okresie międzywojennym, powstawały biblioteki oświatowe przy szkołach z niemieckim językiem nauczania, jak również katolickie i ewangelickie dla ludności niemieckiej tych wyznań².

Dla Ślązaków książka była przedmiotem szczególnego kultu. Powstawały księgozbiory przy licznych organizacjach i stowarzyszeniach polskich. Druga wojna światowa i pierwsze lata po jej zakończeniu to czas nieludzki również dla książki. Tej polskojęzycznej w okresie okupacji i niemieckojęzycznej, gdy zmieniła się sytuacja polityczna. Na Górnym Śląsku księgozbiory różnych typów bibliotek: miejskich, parafialnych, zakładów pracy i prywatnych uległy rozproszению, przemieszczeniu i w znacznym stopniu unicestwieniu. Część z nich została doszczętnie zniszczona w wyniku działań wojennych, część rozgrabiona i wywieziona przez Niemców, a później także przez Rosjan. Wilhelm Szewczyk, miłośnik książki, wspominając o losach książek w tym czasie, użył terminu „księgobójstwo”³. Żmudną pracę badawczą nad ustaleniem rozmiaru tych strat podjęli naukowcy, docierając do dokumentacji często niekompletnej lub zafałszowanej oraz do osobistych relacji świadków tych wydarzeń⁴. Już w maju 1945 roku ludzie nauki próbowali ratować przed zniszczeniem i grabieżą te księgozbiory, które jeszcze się zachowały. W powojennym chaosie brakowało jednak dobrej organizacji środków oraz wyszkolonych pracowników bibliotecznych. Książki w języku niemieckim – drukowane przeważnie czcionką gotycką – były traktowane przez ludzi, którzy doznali krzywd ze strony okupanta, jako wrogie. Przeważnie z tego powodu trafiały one jako rozpalka do pieca lub na przemiał⁵. Polityka odniemczania Ziemi Odzyskanych – w tym Górnego Śląska, na którym pozostała spora część ludności posługująca się językiem niemieckim – nie przewidywała nauki tego języka w szkołach. Zgodnie z zarządzeniem, którego nigdy nie opublikowano, języka niemieckiego nie wolno było nauczać w szkołach (nawet jako języka obcego) na terenach zamieszkałych przez Górnos Ślązaków. W liceach Zabrze czy Katowic, poza obowiązkowym językiem rosyjskim, nauczano języka angielskiego i francuskiego. Wyjątkiem było liceum im. Wilhelma Piecka w Katowicach. Taka sytuacja trwała do przełomu politycznego

² Z. GĘBOŁYŚ: *Biblioteki mniejszości niemieckiej w II Rzeczypospolitej*. Katowice 2012, s. 57–188.

³ W. SZEWCZYK: *Losy książek*. „Dziennik Zachodni” 1982, nr 181, s. 5.

⁴ M. PAWŁOWICZOWA: *Przemieszczenia i zagłada księgozbiorów śląskich podczas II wojny światowej oraz bezpośrednio po jej zakończeniu. Trud odbudowy*. W: *Książka na Śląsku w latach 1945–1956. Zarys problematyki*. Red. M. PAWŁOWICZOWA. Katowice 1997, s. 21–31.

⁵ A. DRÓŻDŻ: *Działalność katowickiej Zbiornicy Księgozbiorów Zabezpieczonych na Górnym i Dolnym Śląsku w latach 1947–1955*. „Sobótka” 2012, nr 2, s. 81–100.

w 1989 roku. Wspomniane uwarunkowania sprawiły, że księgozbiory niemieckojęzyczne zostały rozproszone. Sporą ich część udało się zachować w Bibliotece Śląskiej.

Po wojnie podjęta została przez środowisko śląskich naukowców idea utworzenia uniwersytetu w Katowicach. Zamierzenie to powiodło się i w 1968 roku powstał Uniwersytet Śląski. Jednym z największych wydziałów nowej uczelni był Wydział Humanistyczny, przy którym utworzono bibliotekę.

Biblioteki mogą być rozpatrywane jako system wymagający określonego sposobu ukształtowania, uporządkowania i skoordynowania wszystkich części składowych współuczestniczących w funkcjonowaniu biblioteki jako całości. Tak przedstawia system biblioteczny literatura bibliotekoznawcza⁶.

W niniejszej pracy zostaną opisane struktury organizacyjne Biblioteki Instytutu Filologii Germańskiej Uniwersytetu Śląskiego⁷. Zastosowane metody to metoda analityczna i metoda statystyczna. Obie mają pomóc w jak najdokładniejszym opisanu działań podejmowanych w bibliotece. W metodzie statystycznej wybrano cztery lata ilustrujące rozwój księgozbioru: 1992, 1995, 2000 i 2004. Większość źródeł danych wykorzystanych w artykule to dokumentacja biblioteki z lat 1982–2006.

We wstępie przybliżono miejsce Biblioteki Germanistycznej w strukturze organizacyjnej systemu biblioteczno-informacyjnego UŚ. Biblioteki główne szkół wyższych to biblioteki naukowe o charakterze powszechnym, a równocześnie biblioteki centralne sieci biblioteczno-informacyjnej uczelni. W skład sieci wchodzi biblioteki wydziałów, instytutów, katedr i zakładów uczelni. System biblioteczno-informacyjny UŚ jest stosunkowo nowy, a księgozbiór – biorąc pod uwagę inne istniejące od wieków biblioteki uniwersyteckie – niezbyt zasobny. Początek funkcjonowania systemu wyznacza rok 1968. Uczelnia powstała przez połączenie filii Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Katowicach z Wyższą Szkołą Pedagogiczną. W 1969 roku połączono biblioteki obu tych uczelni, tworząc Bibliotekę Główną (BG) UŚ. O kształcie i funkcjonowaniu sieci bibliotecznej UŚ w początkowych latach jej istnienia pisał Jerzy Ratajewski⁸. Genezą powstania Biblioteki Zakładu Filologii Germańskiej było powołanie Biblioteki Wydziału Humanistycznego, z której w 1973 roku wyłoniono Bibliotekę Instytutu Filologii Obcych. Od 1976 roku z BIFO wy-

⁶ Zob.: *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego*. Wrocław 1976, s. 282; J. RATAJEWSKI: *Wprowadzenie do bibliotekoznawstwa*. Warszawa 2002, s. 42–49.

⁷ W pracy użyta zostanie skrócona forma nazwy: Biblioteka Germanistyczna lub jej siglum: BFG.

⁸ J. RATAJEWSKI: *Organizacja i działalność sieci bibliotecznej Uniwersytetu Śląskiego w latach 1968–1974*. W: „Przegląd Biblioteczny” 1975, nr 2, s. 163–169; J. RATAJEWSKI, A. PUZIO: *Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (1968–1970)*. W: *Biuletyn Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego za rok 1972*. Katowice 1973, s. 55–63.

odrębniono poszczególne biblioteki instytutowe jako samodzielne jednostki, a wśród nich w 1981 roku, Bibliotekę Germanistyczną. Rok ten zakończył proces tworzenia bibliotek zakładowych i instytutowych. BIFO została rozwiązana. Funkcjonowanie nowych bibliotek opierało się na decentralizacji koordynowanej, która skupiała cechy układu scentralizowanego i zdecentralizowanego. Szczegółowo przebieg reorganizacji systemu biblioteczno-informacyjnego Uniwersytetu Śląskiego opisała Grażyna Tetela⁹.

Biblioteka Germanistyczna była biblioteką naukową, specjalistyczną. Gromadziła i udostępniała materiały biblieczne dotyczące określonej dziedziny wiedzy – filologii germańskiej i nauk z nią powiązanych. Głównymi jej zadaniami było:

- gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie materiałów bibliecznych określonej grupie (kategorii) użytkowników,
- pełnienie roli ośrodka informacji specjalistycznej,
- dokumentowanie działalności naukowej i zawodowej instytucji macierzystej,
- umożliwianie użytkownikom własnej biblioteki dostępu do źródeł informacji bibliotek innych rodzajów (typów),
- działalność instrukcyjno-metodyczna w zakresie przysposobienia biblioteczno-informacyjnego użytkowników biblioteki,
- upowszechnianie i promocja osiągnięć naukowych i praktycznych instytucji macierzystej,
- propagowanie i promocja działalności biblioteki w określonym środowisku¹⁰.

W roku 1974 przyjęto pierwszych studentów na kierunku filologii germańskiej o specjalności nauczycielskiej w Zakładzie Filologii Niemieckiej przy Instytucie Filologii Obcych. Znamienne, że Instytut ten miał swoją siedzibę w Sosnowcu, nie w Katowicach, nie na Śląsku, a w Zagłębiu. O ile powołanie kierunków anglistyki, romanistyki, rusycystyki, sławistyki nie budziło większych oporów ówczesnych władz, o tyle germanistyka została wywalczona przez naukowe środowiska Górnoślązaków, o czym pisze prof. dr hab. Grażyna Barbara Szewczyk¹¹. Nie na terenach, które starannie odniemczano po 1945 roku, pozbawiając młodzież możliwości nauki języka niemieckiego w szkołach, a w Zagłębiu Dąbrowskim. Rozpoczęto tworzenie i organizację księgozbioru germanistycznego w ramach Biblioteki Instytutu Filologii Obcych. W założeniu miał to być księgozbiór specjalistyczny i naukowy, tworzony od podstaw. Znalazło się w nim wiele egzemplarzy książek ocalałych z pożogi wojennej. O ich pochodzeniu świadczą pieczęcie bibliotek niemieckich

⁹ G. TETELA: *Przemiany struktury organizacyjnej systemu biblioteczno-informacyjnego Uniwersytetu Śląskiego*. W: *W kręgu książki, biblioteki i informacji naukowej*. Katowice 2004, s. 87–94.

¹⁰ *Bibliotekarstwo*. Red. Z. ŻMIGRODZKI. Warszawa 1998, s. 23.

¹¹ *Czterdziestolecie powstania śląskiej germanistyki*. Red. R. DAMPC-JAROSZ, M. SKOP. Katowice 2014, s. 9–13.

oraz ekslibrisy niemieckich właścicieli. Obok nich znajdują się pieczęcie polskich bibliotek, które przejęły je po wojnie jako księgozbiory zabezpieczone między innymi przez bibliotekę w Bytomiu. Od samego początku w proces budowania księgozbioru zaangażowały się ambasada Niemieckiej Republiki Demokratycznej, ambasada Republiki Federalnej Niemiec i ambasada Austrii. Przekazały one w darze znaczną liczbę wydawnictw z literatury i historii literatury niemieckojęzycznej, leksykony i słowniki, podręczniki do nauki języka niemieckiego, zasilając nowo powstały kierunek w niezbędne zaplecze na potrzeby dydaktyczne. Zbiory uzupełniano również przez zakupy w antykwariatach i księgarniach. W tym okresie z Zakładem Filologii Germańskiej związani byli znani dziś profesorowie germaniści: Norbert Morciniec, Karol Koczy, Karol Musioł i Norbert Honsza. Dorobek naukowy uczelni wzbogacił się o wydawnictwa będące wynikami ich badań z zakresu filologii germańskiej. Bibliotece podarowali oni wiele publikacji, powiększając jej zasoby. Księgozbiór germanistyczny z tego okresu liczył ok. 8 000 woluminów wydawnictw zwartych i ok. 4 000 woluminów skryptów. Szacunkowo 15% tego księgozbioru to wydawnictwa w języku polskim. Pozostałe 85% to wydawnictwa w języku niemieckim. Dotyczyły one historii literatury powszechnej, historii literatury niemieckiej, językoznawstwa, historii krajów niemieckojęzycznych oraz kultury tych krajów. Wśród nich znaczną część stanowiły wydawnictwa encyklopedyczne. Na skrypty składały się wydawnictwa wieloegzemplarzowe: podręczniki z historii literatury niemieckojęzycznej, ćwiczenia do nauki języka niemieckiego, jego historii, gramatyki oraz fonetyki.

Działalność Biblioteki Germanistycznej w latach 1982–2006

Instytut Filologii Germańskiej (IFG) wraz z biblioteką mieścił się w przedwojennej willi przy ul. Pułaskiego 6 w Sosnowcu. Istnienie i rozwój księgozbioru Biblioteki Zakładu Filologii Germańskiej, a następnie Biblioteki Instytutu Filologii Germańskiej Uniwersytetu Śląskiego w latach 1982–2006, można podzielić na trzy etapy.

Lata 1982–1992

Jest to okres tworzenia struktury biblioteki. Jej organizacja okazała się niemałym wyzwaniem przy skromnej obsadzie personalnej (1 i 1/2 etatu). W prace zaangażowali się bardzo aktywnie pracownicy naukowcy Zakładu Germanistyki, wspomagając personel biblioteki. Przejęty księgozbiór po dawnej BIFO liczył ok. 8 000 woluminów oraz 4 000 woluminów skryptów, depozyt z Biblioteki Głównej (BG) ok. 1 000 woluminów oraz 1 000 woluminów skryptów i nowe nabytki, w tym dar Biblioteki Narodowej ok. 5 000 woluminów. Starano się go jak najszybciej udostępnić czytelnikom. Spośród pierwszych pracowników wyróżnić należy Aleksandrę Kubanowską-Sierną, Bożenę Dobrowolską oraz Małgorzatę Cebulę, która została oddelegowana w 1983 roku z Biblioteki Głównej i pełniła obowiązki kierownika do roku 1984. Wspierała je absolwentka germanistyki

Ewa Micińska-Kochanowska, która społecznie pracowała w bibliotece w latach 1982–1983, a od września 1983 roku została zatrudniona w bibliotece na pełnym etacie i od października 1983 roku do lipca 1985 była jej kierownikiem. W kolejnym roku funkcję tę sprawowała Bogumiła Warząchowska. W tym czasie w bibliotece pracowała również Wanda Popławska. Na pół etatu kolejno zatrudniano panie: Elżbietę Ciempkę, Bronisławę Podleśną, Bronisławę Kozub, Izabelę Dudzik, Marię Bańską. W latach 1986–1991 pracownicami biblioteki były: Irena Adamus-Tyla, Magdalena Tyniów-Więzik, Marzena Piechaczek pełniąca obowiązki kierownika oraz Anna Kwiecień – kierownik biblioteki¹².

Przejęty w 1981 roku księgozbiór należało uporządkować, kartoteki były niepełne, rewersy wypożyczeń niekompletne. W tym okresie prace mające na celu porządkowanie księgozbioru ciągnęły się latami, mimo ogromnych starań kolejnych kierowniczek i ich podwładnych. Również budowa i melioracja katalogów nie zostały do końca przeprowadzone. Opóźnienia w prowadzeniu tak wielu prac bibliotecznych wynikały ze zbyt małej liczby etatów przyznanych bibliotece. Przyczyniła się do tego również trudna sytuacja kadrowa, częsta rotacja pracowników, absencja wynikająca z choroby oraz dość częste zmiany na stanowisku kierowniczym. Tym problemom starały się usilnie zaradzić kolejne kierowniczki biblioteki, o czym świadczy zachowana korespondencja z władzami uczelni¹³. W 1986 roku przeprowadzono pierwsze skontrum całości zbiorów, które stało się odnośnikiem do następnych. Elementem dodatkowo utrudniającym pracę był remont pomieszczeń bibliotecznych: wypożyczalni, a zarazem magazynu oraz czytelnicy przeprowadzony od lipca do końca grudnia 1989 roku¹⁴.

W latach 1989–1991 dwa razy nastąpiła zmiana kierownika biblioteki i personelu. Mimo ogromnych starań o uporządkowanie biblioteki, nie udało się dokończyć wszystkich prac. Dzięki zaangażowaniu kierownika była to jednak biblioteka otwarta, miejsce, które ściągało pracowników naukowych i przy ich współpracy księgozbiór bogacił się o literaturę naukową oraz specjalistyczną z zakresu historii literatury niemieckojęzycznej, teorii literatury, językoznawstwa i dydaktyki.

Po Annie Kwiecień 1 lutego 1992 roku kierownictwo biblioteki przejęła Maria Myszkowska-Matusiak. Uporządkowanie biblioteki stało się wyzwaniem wspieranym przez ówczesnego dyrektora Instytutu, prof. dr. hab. Zygmunta Mielczarka.

¹² Dane na podstawie zachowanych archiwalnych dokumentów BFG. Dokumenty znajdują się w archiwum dokumentacji BWFS UŚ.

¹³ Korespondencja biblioteki z władzami uczelni z lat 1984–1989. Dokumenty znajdują się w archiwum dokumentacji BWFS UŚ.

¹⁴ Wykorzystano dane z rocznych sprawozdań działalności biblioteki i protokołów pokontrolnych z lat 1982–1991. Dokumenty znajdują się w archiwum dokumentacji BWFS UŚ.

Lata 1992–1996

Najważniejsze okazało się uświadomienie pracownikom celu zadań i zmotywowanie ich do wspólnej pracy nad poprawą działalności biblioteki oraz jak najpełniejszym udostępnieniem zgromadzonego księgozbioru. Biblioteka dysponowała trzema etatami. Działania kierownika wspierał doświadczony personel: Maria Bańska, Lidia Kalkusińska oraz Małgorzata Mazur, którą od 1 listopada 1994 roku zastąpiła Agnieszka Wosik. Pierwszym krokiem było uporządkowanie magazynów piwnicznych. Ich stan był fatalny: brudne, zagrzybione ściany, regały o różnych wymiarach, niedopasowane do siebie, a niektóre uszkodzone. Postanowiono ułożyć na nowo cały księgozbiór. Zadanie to zostało wykonane, a zawartość magazynów opisana. W osobnych pomieszczeniach umieszczono księgozbiór BIFO, BFG i BG i osobno skrypty. Zbiory uszeregowano według sygnatur. Następnym krokiem była reorganizacja czytelní. Wymieniono regały, stoły i krzesła. Księgozbiór czytelní ustawiono według schematu uzgodnionego z pracownikami Instytutu tak, aby spełniał ich oczekiwania oraz studentów. Dokonano przy tej okazji selekcji księgozbioru czytelní. Wycofano materiały zdezaktualizowane, dodano nowe. Stworzono od podstaw magazyn czasopism. Wyodrębniono poszczególne tytuły czasopism, ułożono je według roczników oraz numerów i taki stan faktyczny posiadanych zbiorów czasopism odnotowano na kartach akcesyjnych. Uporządkowano zbiory specjalne, przeznaczając na nie odpowiednie miejsce. Opisano i skontrolowano całą dokumentację biblioteki, dzieląc ją na odpowiednie kategorie. Skontrolowano również dokumenty finansowe. Sprawdzono zgodność zapisu na rachunkach z księgą akcesji i księgami inwentarzowymi. We współpracy z Działem Księgowości Majątkowej UŚ ustalono właściwą wartość materiałów zinwentaryzowanych w BFG. W 1992 roku przeprowadzono dokładne skontrum całości zbiorów. Dla zbiorów BIFO i BG sporządzono z autopsji kartoteki topograficzne oddające stan faktyczny tych księgozbiorów w BFG. W dalszej kolejności opracowano i skatalogowano zaległe zbiory po dawnej BIFO oraz zlikwidowanej Bibliotece Lektorów będącej darem Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD) liczącej ok. 3 000 woluminów. Założono księgę ubytków. Po wykonaniu tych podstawowych prac, można było rozważyć planowy rozwój biblioteki.

Lata 1996–2006

Od 1996 roku biblioteka zaczęła się coraz bardziej dynamicznie rozwijać. Zmieniła swoją lokalizację w budynku, powstała nowa czytelnia i połączony bezpośrednio z nią magazyn czasopism. Zwolniono zajmowaną do tej pory salę nr 3, która stanowiła zarazem magazyn, wypożyczalnię i pracownię dla bibliotekarzy. Było to największe pomieszczenie w budynku, tzw. sala kominkowa, którą przeznaczono na salę wykładową. Biblioteka otrzymała nowe pomieszczenia magazynowe w piwnicach, które stanowiły odrębną, zabezpieczoną całość. Zaadaptowanie nowych pomieszczeń wiązało się z kolejną reorganizacją księgozbioru. Aby układ był czytelny, prze-

mieszczono całość zbiorów, układając go zgodnie z poszczególnymi blokami sygnatur. Przy tej okazji dokonano selekcji skryptów BG i BIFO oraz czasopism, wyłączając najbardziej zniszczone i nieprzydatne do potrzeb dydaktycznych. Działalność BFG w tym czasie przebiegała bez zakłóceń. Zachowano godziny otwarcia czytelnia i wypożyczalni. Dzięki osobistym kontaktom dyrektora Instytutu Filologii Germańskiej, profesor Grażyny Barbary Szewczyk, biblioteka otrzymała dar w postaci 4 500 DM na wyposażenie nowej czytelnia. Ofiarodawcą był Kreissparkasse Segeberg. W 1998 roku po zalaniu magazynów w czerwcu i sierpniu, konieczne stało się wykonanie instalacji odpływowych. Remont w magazynach trwał do września. Księgozbiór został zabezpieczony, uszkodzeniu uległy jedynie 4 woluminy. W tych latach przebudowano cały katalog rzeczowy i ułożono go według UKD. Na bieżąco meliorowano i uzupełniano katalog alfabetyczny i rzeczowy. W 2000 roku nastąpiła kolejna zmiana personelu biblioteki. Dwie osoby odeszły na emeryturę, jedna zmieniła miejsce pracy. Ich miejsca zajęły Izabela Furgoł-Wała (w 2005 roku zastąpił ją Maciej Dęboróg-Bylczyński) i Joanna Pięta.

W wielu pracach poświęconych współczesnemu bibliotekarstwu uważa się, że warunkiem prawidłowej działalności biblioteki jest posiadanie przez nią odpowiednich pomieszczeń wraz z niezbędnym wyposażeniem. Jak już zostało wspomniane, Biblioteka Germanistyczna wraz z Instytutem Filologii Germańskiej zajmowała wolno stojącą willę w Sosnowcu przy ul. Pułaskiego 6, niedaleko ul. Żytniej, przy której znajdowały się pozostałe Instytuty Neofilologiczne i dziekanat. Przedwojenny budynek pierwotnie posiadał inne przeznaczenie, trudno go było przystosować na potrzeby rozwijającego się Instytutu. Większości pomieszczeń nie dało się przebudować i dostosować do potrzeb edukacyjnych. Jednak kameralne warunki sprzyjały wytworzeniu się pewnego rodzaju intymności pracy i nauki. Budynek z biegiem lat stał się zbyt mały na potrzeby Instytutu i Biblioteki. Biblioteka Germanistyczna przechodziła różne etapy rozwoju, zajmowała różne pomieszczenia. W ostatnich latach swojej działalności w latach 1998–2006 zajmowała dwa pomieszczenia na parterze oraz pomieszczenia piwniczne zaadoptowane na magazyny. Z pewnością nie odpowiadały one wyobrażeniom architektów projektujących wnętrza współczesnych bibliotek. Tutaj zrobiono, co było możliwe, aby pomieszczenia były jak najbardziej funkcjonalne i optymalnie wykorzystane. W latach 1982–1995 powierzchnia BFG liczyła 163 m². Od 1996 roku, po zamianie pomieszczeń bibliotecznych, jej metraż wynosił 195 m², w tym: czytelnia – 36 m², wypożyczalnia i pracownia bibliotekarzy na parterze budynku – 29 m², magazyny w piwnicach – 130 m². Pomieszczenia na parterze zaprojektowano na planie litery L. Były one widoczne po wejściu do budynku i wyraźnie oznakowane. W głównym holu znajdowały się szafki katalogowe, które same w sobie stanowiły informację o działającej tu bibliotece.

Po 1996 roku Biblioteka Germanistyczna została skomputeryzowana. Zaopatrzona w niezbędny sprzęt, stanęła przed priorytetowym zadaniem: utworzeniem katalogu elektronicznego.

Biblioteka Germanistyczna wchodziła w skład sieci bibliotek Uniwersytetu Śląskiego. Była to sieć o charakterze lokalnym. W bibliotekach zainstalowano polski system PROLIB, stworzony przez Max Elektronik z Zielonej Góry. Przed instalacją PROLIB-a, w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego (BUŚ) wykorzystywane były dwa samodzielnie funkcjonujące oprogramowania: ISIS, w którym opracowywano dokumenty wpływające do biblioteki w latach 1992–1998 oraz APIN–UDOS służący wyłącznie ewidencji czytelników i rejestracji wypożyczeń¹⁵. Biblioteka Germanistyczna rozpoczęła pracę w PROLIB-ie w 2003 roku. Następnym etapem było przystąpienie do współpracy z NUKAT-em. Od 2004 roku BFG zaczęła tworzyć swoje rekordy w bazie NUKAT i przekopowywała je do PROLIB-a. Księgozbiór germanistyczny zaczął być widoczny dla całej społeczności internetowej. Do końca 2006 roku opracowano w katalogu elektronicznym ok. 4 000 woluminów.

Praktyka gromadzenia zbiorów w Bibliotece Germanistycznej

Dokumenty gromadzone w Bibliotece Germanistycznej to wydawnictwa zwarte i ciągłe (BFGC), które wyodrębniono w 1993 roku, zbiory specjalne (wśród nich dokumenty elektroniczne), skrypty, nadbitki, prace magisterskie, czasopisma. Zbiory wydawnictw zwartych i skryptów, z uwagi na historię powstania księgozbioru BFG, podzielone były na bloki o różnych oznaczeniach.

- Zbiory zwarte: BFG – zbiory gromadzone w BFG od 1982 roku, zakres sygnatur: BFG 1–19 989,
- BIFO – księgozbiór przejęty po Bibliotece Instytutu Filologii Obcych, zakres sygnatur: 200 000–500 000,
- BG – depozyt Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego, zakres sygnatur: 100 000–200 000.

Podobnie skrypty posiadają oznaczenie: skr. BFG i skr. BIFO. Skrypty BG zostały poddane selekcji i w jej wyniku wykreślone z inwentarza BG, a wpisane do inwentarza BFG. W latach 2005–2006 zlikwidowano depozyt zbiorów BG. Został on częściowo przeinwentaryzowany do zbiorów BFG.

Stan zbiorów specjalnych BFG w jednostkach inwentarzowych przedstawiał się następująco: w 1992 roku – 245, w 1995 roku – 600, w 2000 roku – 828, w 2004 roku – 1 047. Natomiast liczba tytułów czasopism BFG wynosiła: w 1992 roku – 115, w 1995 roku – 126, w 2000 roku – 137, w 2004 roku – 209. Powyższe dane liczbowe zaczerpnięto z ksiąg inwentarzowych zbiorów zwartych BFG z lat 1982–2006, zbiorów zwartych BIFO z lat 1974–1982, kartoteki depozytu zbiorów

¹⁵ Zob.: W. DZIADKIEWICZ, M. SZULC: *Doświadczenia w pracy z Prolibem w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego*. „Bibliotekarz” 2003, nr 7/8, s. 9–15; A. MAJCHEREK: *Rozwój systemu bibliotecznego Prolib w bibliotekach Uniwersytetu Śląskiego*. W: *Biblioteka otwarta. Wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego*. Red. M. KYCLER, D. PAWELEC. Katowice 2008, s. 49–57.

rów zwartych i skryptów BG, księgi inwentarzowej wydawnictw ciągłych BFG z lat 1982–2006, księgi inwentarzowej skryptów BFG z lat 1982–2006, księgi inwentarzowej skryptów BIFO z lat 1974–1982 i księgi inwentarzowej zbiorów specjalnych BFG z lat 1982–2006¹⁶.

Tabela 1. Stan zbiorów BFG w latach 1992, 1995, 2000, 2004 w woluminach

Zbiory według sigłów	1992	1995	2000	2004
BFG + BFGC	10 714	13 955	15 584	18 375
BIFO	7 551	7 384	7 384	7 339
BG	767	767	767	743
Skr. BFG	3 037	3 673	3 938	4 036
Skr. BIFO	3 570	3 570	3 570	2 235
Skr. BG	290	290	290	0
Razem	25 929	29 639	31 533	32 728

Jak wynika z powyższych danych, księgozbiór germanistyczny powiększał się równomiernie. Liczba tytułów czasopism rosła. Na ten wzrost przyczyniła się współpraca Biblioteki Germanistycznej z Czytelnią Niemiecką Instytutu Goethego przy BUŚ, od której BFG otrzymywała roczniki czasopism z poprzednich lat, głównie z zakresu metodyki, historii literatury i kultury.

Formy gromadzenia w Bibliotece Germanistycznej

Biblioteka Germanistyczna pozyskiwała materiały biblioteczne przez zakup, wymianę krajową i zagraniczną (nadzorowała ją BUŚ), dary, ekwiwalent za książki zagubione oraz prenumeratę czasopism.

Według księgi akcesji zbiorów BFG¹⁷ największy przyrost odnotowano w roku 1992 i 1995 z uwagi na wciągnięcie do inwentarzy BFG zalegających woluminów z darów Biblioteki Narodowej i zlikwidowanej Biblioteki Lektorów. W latach następnych przyrost był w miarę równomierny z tendencją wzrostową. Spośród form gromadzenia w BFG najwięcej materiałów pozyskiwano poprzez dary. Ofiarodawcami były fundacje i instytucje takie, jak: Ambasada Niemiec, Ambasada Austrii, Fundacja Roberta Boscha, DAAD (Deutscher Akademischer Austauschdienst) – Bonn, Inter Nationes – Bonn, Deutsche Forschungsgemeinschaft – Bonn, Goethe Instytut – Monachium, Akademisches Auslandsamt – Tybinga, Heinrich Böll Stiftung, Biblioteka Uniwersytecka z Trewi-

¹⁶ Wymienione księgi i kartoteka znajdują się w archiwum dokumentacji BWFS UŚ.

¹⁷ Księga akcesji zbiorów BFG z lat 1982–2006. Księga znajduje się w archiwum dokumentacji BWFS UŚ.

ru, Bad Segeberg Stadtbücherei, Wydawnictwo C.H. Beck, Ambasada Szwajcarii, Pro Helvetia – Zurych, Szwedzka Akademia Nauk ze Sztokholmu, Intitut Svenska. Darami wspierali BFG również pracownicy i goście IFG oraz osoby prywatne. Spośród nich warto wymienić znanych germanistów, do których należeli: Karl-Dieter Bunting, Marian Szyrocki, Johannes Volmert, Ulrich Engel, Bernhard Sowinski, Benno von Siebert czy Peter Zima. Trudno wymienić w tym miejscu wszystkich darczyńców. W 2005 roku działalność BFG wsparła bardzo duża dotacja finansowa z Deutsche Forschungsgemeinschaft – Bonn (3 600 €), w ramach której można było otrzymać wybrane przez siebie materiały biblioteczne. Sporządzono wykazy niezbędnych książek dla poszczególnych zakładów Instytutu, dzięki którym można było wzbogacić bibliotekę o nowości wydawnicze z dziedzin będących obszarem badawczym IFG.

Tabela 2. Przyrost zbiorów w woluminach według form gromadzenia w latach 1992, 1995, 2000, 2004

Forma gromadzenia	1992	1995	2000	2004
Kupno	40	173	209	160
Dary	1 047	550	356	485
Wymiana	7	18	5	20
Za zagubione	15	25	5	6
Razem	1 109	766	575	671

Tabela 3. Liczba tytułów prenumerowanych czasopism w latach 1992, 1995, 2000, 2004

Prenumerata czasopism	1992	1995	2000	2004
Krajowa	34	10	10	12
Zagraniczna	7	7	8	10
Razem	41	17	18	22

Z zamieszczonych w tabeli 3 danych wynika, że prenumerata krajowa uległa po 1992 roku radykalnemu ograniczeniu. Był to skutek polityki finansowej Wydziału Filologicznego, a zarazem próba kontroli nad powtarzaniem prenumeraty niektórych tytułów przez leżące blisko siebie biblioteki, np. w tym samym budynku. Prenumerata zagraniczna była raczej stała z tendencją do wzrostu liczby tytułów. Źródłem danych liczbowych dotyczącym prenumeraty jest dokumentacja zachowana w archiwum BWFS UŚ.

Biblioteka Germanistyczna do roku 1999 pozyskiwała środki finansowe na zakup materiałów bibliotecznych z dwóch źródeł: z funduszu na badania statutowe IFG oraz z funduszu przyznanego bibliotece z badań własnych Wydziału Filologicznego (w 1992 i 1995 roku była to suma 1 500 zł). W 2 000 roku, oprócz funduszu z badań statutowych, BFG przyznany został fundusz MEN (2 500 zł) oraz fundusz z badań własnych Wydziału na prenumeratę czasopism. Od 2002 roku istniały dwa źródła finansowania: dotacje KBN na badania statutowe i dotacje KBN na badania własne.

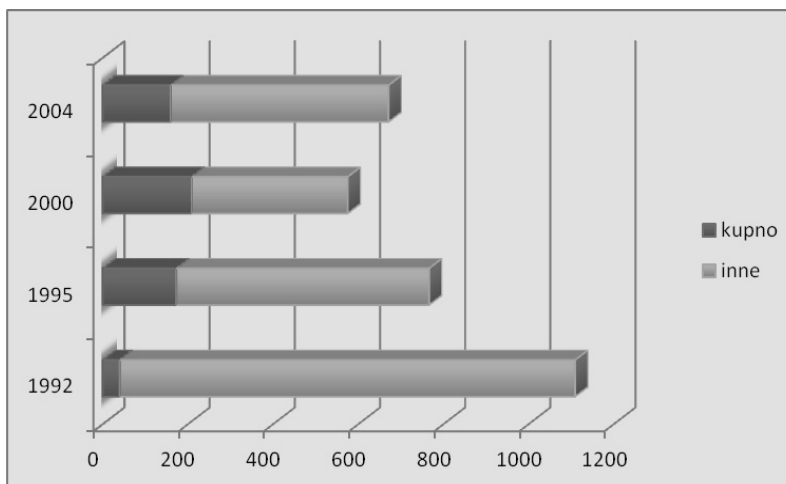
Tabela 4. Środki finansowe wydatkowane w latach 1992, 1995, 2000, 2004 na materiały biblioteczne

Lata	Kwota [zł]	Średni koszt jednej książki	Liczba zakupionych egzemplarzy
1992	1 162 300,00 (przed denominacją)	29 057,50 (przed denominacją)	40
1995	5 360,29	30,98	173
2000	12 106,43	57,93	209
2004	9 421,83	61,94	160

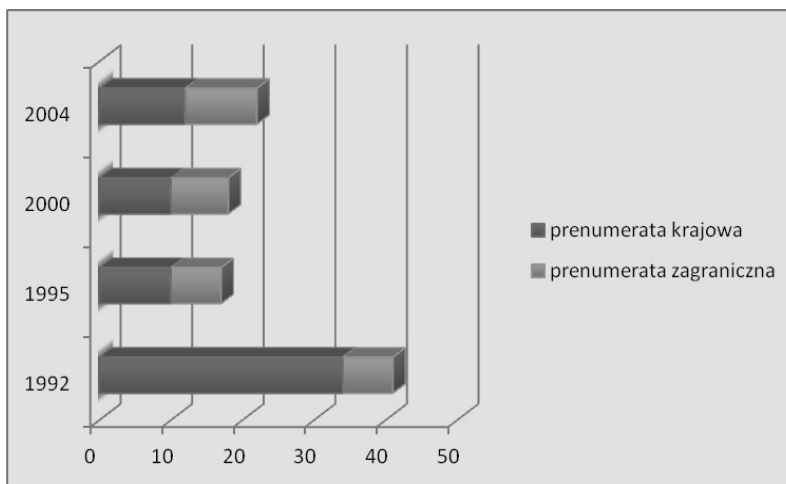
Jak widać, ceny książek były coraz wyższe i pomimo zwiększającej się corocznie sumy przeznaczanej na zakup, liczba kupowanych książek malała. Dane zamieszczone w tabeli i wykresach pochodzą ze sprawozdań rocznych z lat 1992, 1995, 2000 i 2004 znajdujących się w archiwum dokumentacji BWFS UŚ.

Biblioteka Germanistyczna kupowała materiały biblioteczne w księgarniach krajowych i zagranicznych, takich jak: Księgarnia Omnibus, Empik, ORPAN, Libella, Studencka Księgarnia Językowa, Księgarnie PAN, Księgarnie Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych, Bücher Stephanus – Trewir. Zakupów dokonywano również u pozostałych wydawców: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Wydawnictwa PAN, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, w wydawnictwach uniwersyteckich oraz Verlag C. H. Beck, Verlag Ph. Reclam, Peter Lang, Langenscheidt, Max Hueber Verlag, Diogenes Verlag i w wielu innych¹⁸.

¹⁸ Wykorzystano sprawozdania z działalności biblioteki i protokoły pokontrolne z lat 1992–2004. Dokumenty znajdują się w archiwum dokumentacji BWFS UŚ.

Wykres 1. Struktura zakupów książek w stosunku do innych źródeł finansowania w latach 1992, 1995, 2000, 2004

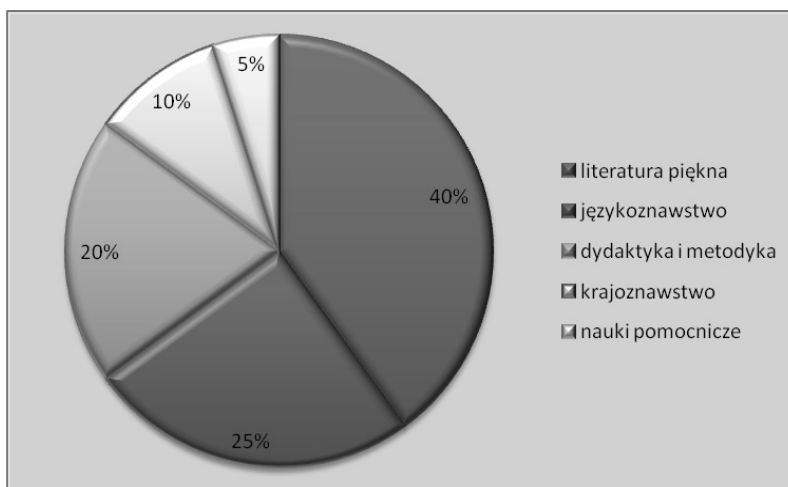
Wykres 2. Struktura prenumeraty krajowej i zagranicznej czasopism BFG w latach 1992, 1995, 2000, 2004

Charakterystyka treściowa księgozbioru germanistycznego

Zakres tematyczny zbiorów ograniczony został do literatury niemieckojęzycznej i szwedzkiej, historii literatury niemieckojęzycznej i szwedzkiej, językoznawstwa, teorii literatury, teorii tłumaczeń, metodyki i dydaktyki nauczania języków obcych oraz nauk pomocniczych filologii. Procentowo przedstawia się to następująco:

- 40%: literatura piękna i jej opracowania (35% literatura niemieckojęzyczna i 5% literatura powszechna),
- 25%: prace z zakresu językoznawstwa,
- 20%: prace z zakresu dydaktyki i metodyki,
- 10%: materiały dotyczące wiedzy o krajach niemieckojęzycznych,
- 5%: literatura pomocnicza, dotycząca między innymi filozofii, kultury oraz historii powszechnej.

Źródłem danych przedstawionej charakterystyki – na podstawie którego dość dokładnie można było dokonać powyższych obliczeń – jest katalog rzeczowy.

Wykres 3. Charakterystyka treściowa zbiorów BFG

Charakterystykę tę można zilustrować przykładami. Pro Helvetia wzbogacała i wzbogaca co-rocennie księgozbiór o dzieła współczesnej literatury szwajcarskiej w języku niemieckim. Stanowi on jeden z bogatszych tego typu zbiorów w Polsce, a przyczynił się do tego znawca i badacz tej literatury, profesor Zygmunt Mielczarek. Współpracę z Pro Helvetią kontynuuje dr hab. Robert Rduch.

Za wyróżniające się w kraju można również uznać zbiory wydawnictw naukowych z zakresu frazeologii, leksykologii i leksykografii pozyskane dzięki staraniom prof. dr hab. Czesławy Schatte i dr hab. Moniki Bielińskiej. W roku akademickim 2001/2002 Instytut Filologii Germańskiej UŚ wzbogacił swoją ofertę o nową specjalność: kulturę i literaturę krajów niemieckiego obszaru językowego, a w 2006 roku o specjalność nauczycielską z językiem szwedzkim. Dzięki osobistym kontaktom profesor Grażyny Barbary Szewczyk biblioteka pozyskała zbiory z literatury szwedzkiej i podręczniki do nauki tego języka. Nie można pominąć starań profesor Grażyny Barbary Szewczyk o wzbogacanie księgozbioru o literaturę pisarzy niemieckojęzycznych na Śląsku, spośród których wymienić można Augusta Scholtisa, Gerharta Hauptmanna czy Josepha von Eichendorffa. W pracach tych uczestniczyli również dr hab. Renata Dampc-Jarosz, prof. UŚ i dr Michał Skop. Księgozbiór z zakresu metodyki i dydaktyki wzbogacał prof. dr hab. Jan Iluk. Biblioteka zawsze miała bliski kontakt z pracownikami IFG, których nie sposób wymienić w tym miejscu. Charakterystykę treściową zbiorów germanistycznych wyraźnie widać w układzie czytelnika:

- I Encyklopedie w języku niemieckim / Deutsche Enzyklopädien,
- I/1 Encyklopedie specjalistyczne w języku niemieckim / Deutsche Fachencyklopädien,
- II Słowniki jednojęzyczne w języku niemieckim / Deutsche einsprachige Wörterbücher,
- II a Słowniki jednojęzyczne / Einsprachige Wörterbücher,
- II/1 Słowniki jednojęzyczne w języku polskim / Polnische einsprachige Wörterbücher,
- II/2 Słowniki dwujęzyczne / Zweisprachige Wörterbücher,
- II/3 Słowniki dwujęzyczne specjalistyczne / Zweisprachige Fachwörterbücher,
- II/4 Słowniki wielojęzyczne / Mehrsprachige Wörterbücher,
- III Biografie / Biographien,
- IV Bibliografie / Bibliographien,
- IV/1 Biobibliografie,
- V Teoria literatury / Literaturtheorien,
- VI/1 Historia literatury niemieckojęzycznej / Literaturgeschichte die deutschsprachigen Länder,
- VI/2 Historia literatury powszechnej / Allgemeine Literaturgeschichte,
- VI/3 Literatura niemieckojęzyczna – wybór lektur / Literatur der deutschsprachigen Länder – Texte,
- VII Leksykony, encyklopedie, słowniki językoznawcze w języku niemieckim / Deutsche linguistische Enzyklopädien, Lexika, Wörterbücher,
- VII a Leksykony, encyklopedie, słowniki językoznawcze w języku polskim / Polnische linguistische Enzyklopädien, Lexikon, Wörterbücher,

- VII/1 Językoznawstwo ogólne, konfrontatywne i historia języka / Allgemeine Linguistik, Konfrontative Linguistik, Sprachgeschichte,
- VII/2 Psycholingwistyka / Psycholinguistik,
- VII/3 Lingwistyka tekstu / Textlinguistik,
- VII/4 Komunikacja językowa / Kommunikationswissenschaft,
- VII/5 Leksykologia (Semantyka, Frazeologia, Słowotwórstwo) / Lexikologie (Semantik, Phrasologie, Wortbildung),
- VII/6 Leksykografia / Lexikographie,
- VII/7 Gramatyka opisowa, konfrontatywna, ortografia języka niemieckiego / Beschreibende Grammatik des Deutschen, Konfrontative Grammatik, Orthographie des Deutschen,
- VII/7a Gramatyka opisowa języka polskiego / Beschreibende Grammatik des Polnischen,
- VII/8 Fonetyka, fonologia / Phonetik, Phonologie,
- VII/9 Stylistyka / Stilistik,
- VII/10 Dialekty społeczne, języki fachowe / Dialekte, Fachsprachen,
- VIII Teoria tłumaczeń / Übersetzungstheorie,
- IX Dydaktyka / Didaktik,
- X Podręczniki do praktycznej nauki języka niemieckiego / Lehrwerke für die Sprachpraxis,
- X a Podręczniki do nauki języka fachowego / Lehrwerke für die Fachsprache,
- XI Podręczniki / Lehrwerke,
- XII Albumy / Alben,
- XIII Wiedza o krajach niemieckiego obszaru językowego / Die deutschsprachigen Länder, Landeskunde, Geschichte,
- XIV Historia powszechna / Allgemeine Geschichte,
- XV Filozofia / Philosophie,
- XVI Teatr, opera, film / Theater, Oper, Film,
- XVII Historia sztuki / Kunstgeschichte.

Na księgozbiór germanistyczny składają się głównie wydawnictwa w języku niemieckim i polskim (niewielki odsetek dotyczy innych języków), z czego 80% to księgozbiór niemieckojęzyczny (ok. 10% drukowany czcionką gotycką), 18% zbiory w języku polskim i 2% w innych językach. Około 10% księgozbioru stanowią dzieła wydane przed 1945 rokiem, z czego około 2% stanowią druki dziewiętnastowieczne wydzielone i zabezpieczone w BFG.

Formy udostępniania zbiorów i działalności informacyjnej Biblioteki Germanistycznej

Przygotowanie zbiorów do użytkowania, ich funkcjonalność, organizowana była w Bibliotece Germanistycznej w dwóch formach:

- Udostępnianie prezencyjne (bezpośrednie) odbywało się w czytelni, jej układ rzeczowy był przejrzysty, a dla korzystających czytelników praktyczny.

Księgozbiór czytelni BFG w 2006 roku liczył 2 032 woluminy wydawnictw zwartych, ok. 1 100 woluminów wydawnictw ciągłych i czasopisma. Czytelnia posiadała własne katalogi: alfabetyczny, topograficzny (wg działów), cyfrowy, wydawnictw ciągłych oraz czasopism. Czytelnia była zaprojektowana na 20 miejsc. Środek sali zajmowały nowoczesne stoły, regały ustawione były wzdłuż ścian. Powierzchnia została wykorzystana w sposób optymalny. Czytelnik zapisywał się w książce odwiedzin. Zamówienia można było składać ustnie lub przez wypełnienie rewersu. W czytelni BFG był wolny dostęp do półek. Na materiały wynoszone poza obręb czytelni (na zajęcia, w celu kserowania) wypisywany był rewers i pozostawiana aktualna legitymacja studencka. Na tej samej zasadzie udostępniano czytelnikom zbiory z czytelni na czas weekendów i dni świątecznych. Księgozbiór czytelni był na bieżąco aktualizowany.

**Tabela 4. Liczba czytelników i wykorzystanie księgozbioru czytelni BFG
w latach 1992, 1995, 2000, 2004**

Liczba czytelników i wykorzystanie księgozbioru czytelni	1992	1995	2000	2004
Liczba zamówień w czytelni	3 612	14 412	20 121	29 993
Liczba odwiedzin w czytelni	2 259	5 404	4 385	5 534

Powyższe dane zaczerpnięto ze statystyki sporządzanej na podstawie zapisów w książce odwiedzin czytelni i liczby zamówień na rewersach. Wskaźnik wykorzystania zbiorów w czytelni BFG przedstawiał się następująco: w 1992 roku – 1,6; w 1995 roku – 2,7; w 2000 roku – 4,6; w 2004 roku – 5,4.

Jak widać, wskaźnik wykorzystania księgozbioru czytelni wzrastał. Był to wynik możliwości łatwego powielania poszukiwanych treści z książek i artykułów. Wszelkich informacji udzielał dyżurujący bibliotekarz.

- Udostępnianie poza bibliotekę odbywało się w wypożyczalni BFG. Jej atutem była natychmiastowa realizacja zamówień po złożeniu rewersu (poza październikiem, gdy liczba składanych zamówień uniemożliwiała szybką ich realizację). Studentom przysługiwało wypożyczenie 15 książek (w tym dwa tytuły lektur na dwa tygodnie), pracownikom naukowym – 25 książek.

Tabela 5. Liczba użytkowników wypożyczalni i liczba zamówień w latach 1992, 1995, 2000, 2004

Liczba użytkowników wypożyczalni i liczba zamówień	1992	1995	2000	2004
Zarejestrowani czytelnicy wypożyczalni	309	598	646	1 116
Liczba zamówień w wypożyczalni	7 770	10 098	3 863	8 168

W razie niedotrzymania terminu zwrotu książek stosowane były upomnienia ustne, telefoniczne i pisemne. Przetrzymujący książki czytelnik do momentu zwrotu pożyczonych pozycji miał zablokowane konto w bibliotece. W BFG tylko raz zastosowano wypożyczanie zbiorowe. Pożyczono pobliskiemu Liceum Ogólnokształcącemu pewną liczbę podręczników do nauki języka niemieckiego na okres jednego semestru. Z wypożyczalni międzybibliotecznej użytkownicy korzystali za pośrednictwem Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego.

Źródłem danych wykazanych w tabeli jest statystyka wypożyczalni sporządzana na podstawie rejestru czytelników i rewersów zamówień. Z powyższej tabeli wynika, że ruch w wypożyczalni uległ załamaniu w 2000 roku. Wskaźnik wykorzystania zbiorów w wypożyczalni przedstawiał się następująco: w 1992 roku – 25,1; w 1995 roku – 16,9; w 2000 roku – 6; w 2004 roku – 7,3. Analizując powyższe wskaźniki, można wyciągnąć wniosek o malejącym wykorzystaniu księgozbioru BFG. Być może przyczyną takiej sytuacji były alternatywne źródła pozyskiwania materiałów, np. przez Internet lub w innych, nowopowstałych bibliotekach językowych. Porównując oba wskaźniki wykorzystania zbiorów, w czytelnicy i wypożyczalni, można wnioskować, że o ile

Ilustr. 1. Czytelnia BFG w 2006 roku. Fot. Maria Myszkowska-Matusiak

w wypożyczalni ten ruch się zmniejszył, o tyle w czytelni gwałtownie wzrósł. Należałoby wziąć pod uwagę ciężar gatunkowy obu tych księgozbiorów. W czytelni znajdowały się pozycje najbardziej poszukiwane i nowości.

System PROLIB usprawnił proces udostępniania zbiorów w BFG. Pracownice BFG uczestniczyły w licznych szkoleniach dotyczących wprowadzania zbiorów do katalogu elektronicznego organizowanych przez BUŚ. Od 2004 roku BFG tworzyła swoje rekordy w katalogu NUKAT. W pracach tych uczestniczyły: Maria Myszkowska-Matusiak i Izabela Furgoł-Wała. Dzięki ich zaangażowaniu księgozbiór germanistyczny stawał się dostępny szerokiej rzeszy czytelników. Moduł katalogu OPAC zapewnił im szybkie i wielostronne wyszukiwanie w trybie online informacji o zasobach bibliotecznych BFG (bez względu na typ dokumentu) z dowolnego stanowiska lokalnej sieci komputerowej, jak również poprzez Internet. Wyszukiwanie odbywało się według słów w oparciu o indeksy: tytułów, osób, instytucji, imprez, serii, krajów, haseł przedmiotowych, klasyfikacji UKD i haseł CKHW. W wyszukiwaniu zaawansowanym system pozwalał maskować prawostronnie wyrażenia, łączyć je przy użyciu operatorów logicznych (booleowskich), dawał także możliwość ograniczenia listy odpowiedzi co do roku wydania, języka dokumentu lub dowolnego wyrażenia z opisu bibliograficznego i wybranego położenia w BFG. Komputeryzację biblioteki wspierał Instytut Filologii Germańskiej, którym w tym czasie kierowała profesor Grażyna Barbara Szewczyk. Nie było problemu z zakupem niezbędnego sprzętu komputerowego. Biblioteka była praktycznie przygotowana do kolejnego etapu automatyzacji prac bibliotecznych, czyli wdrożenia modułu wypożyczania.

Podsumowanie

Według oceny największej grupy użytkowników Biblioteki Germanistycznej – pracowników naukowych Instytutu Filologii Germańskiej i studentów tego Instytutu, biblioteka funkcjonowała dobrze. W BFG z końcem każdego roku akademickiego przeprowadzano z nimi wywiady kierowane, ustrukturyzowane, bezpośrednie, zawierające pytania o jakość usług bibliotecznych, o dostępność literatury specjalistycznej, proszono także o uwagi związane z funkcjonowaniem biblioteki. Zdecydowana większość pytanych stwierdzała, że zamówienia realizowano sprawnie i szybko. Informacji bibliograficznych i faktograficznych udzielano rzetelnie poprzez skierowanie do odpowiednich źródeł. Wykonywano zestawienia tematyczne na określone potrzeby użytkowników. Mankament stanowiła duża liczba zamówień niezrealizowanych, wynikających z tego, że wiele tytułów książek było w jednym egzemplarzu. Usytuowanie biblioteki w centrum budynku skłaniało do jej odwiedzenia, biblioteka dostępna była dla czytelnika w godzinach pracy bibliotekarzy, wykraczając poza godziny otwarcia wymienione na tabliczce informacyjnej. Po przeanalizowaniu danych statystycznych można stwierdzić, iż mimo rosnących nakładów finansowych i powiększa-

jącego się księgozbioru, wskaźniki jego wykorzystania malały. Księgozbiór posiada dużą wartość merytoryczną i zawiera liczący się w kraju księgozbiór poświęcony literaturze niemieckojęzycznej Szwajcarii. Materiały biblioteczne opracowywane były na bieżąco.

Biblioteka Germanistyczna ściśle współpracowała z pracownikami Instytutu Filologii Germańskiej, uczestniczyła w życiu tego Instytutu. Organizowano wystawy w związku z konferencjami, które odbywały się w ramach działalności Instytutu i ekspozycje poświęcone życiu oraz twórczości pisarzy niemieckojęzycznych. BFG współpracowała również z innymi placówkami kulturalnymi, a także bibliotekami. Użyczyła w celu zorganizowania wystawy część swojego księgozbioru Miejskiej Bibliotece Publicznej w Sosnowcu. Była to ekspozycja pt. „Klasyki literatury niemieckiej”.

W ramach zadań statutowych BFG podejmowana była działalność dydaktyczna: organizowano szkolenia dla studentów pierwszego roku i studentów studiów zaocznych, dla pracowników i studentów z zakresu wyszukiwania w bazach danych, szkolenia praktykantów, szkolenia samych bibliotekarzy oraz podnoszenie ich kwalifikacji zawodowych.

W 2006 roku Biblioteka Instytutu Filologii Germańskiej zgodnie z Zarządzeniem Rektora nr 58/2006¹⁹ została rozwiązana, a księgozbiór germanistyczny wcielony do Biblioteki Wydziału Filologicznego w Sosnowcu, której kierownikiem mianowano Anetę Nocuń. Nastąpiły znaczne zmiany w organizacji zarówno biblioteki, jak i całego systemu. Zebrany księgozbiór germanistyczny po raz kolejny dwukrotnie zmieniał swoje miejsce: został przeniesiony do gmachu przy ul. Żytniej 12, a następnie do gmachu przy ul. Żytniej 10 w Sosnowcu. Konieczne były selekcje. Podjęto trudną decyzję o wycofaniu woluminów zużytych i rozpadających się. O ich pełnym wykorzystaniu świadczy stan książek, które uległy ogromnemu zniszczeniu przy wielokrotnych wypożyczeniach. Księgozbiór germanistyczny jednak nie zubożał, ewoluował, wchłaniając likwidowane księgozbiory germanistyczne z kolegów językowych Bielska-Białej i Sosnowca.

Od 2006 roku zapisywane są nowe karty historii tego księgozbioru. W kulturze multimedialnych książek zdaje się przegrywać, lecz paradoksalnie ciągle powstają nowoczesne, piękne, funkcjonalne biblioteki, które wabią czytelnika swoim wnętrzem. Można mieć nadzieję, że bogaty księgozbiór germanistyczny ulegający ciągłym przemianom nie zostanie zapomniany przez czytelników.

Wer nicht vorwärts geht, der geht zurück – Kto nie idzie naprzód, ten się cofa

¹⁹ Zarządzenie nr 58/2006 z dnia 14 grudnia 2006 r. Rektora UŚ w sprawie przekształcenia struktury organizacyjnej bibliotek specjalistycznych Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego. <http://bip.us.edu.pl/sites/bip.us.edu.pl/files/zarz200658.pdf> [dostęp: 13.01.2017].

Bibliografia

- Bibliotekarstwo*. Red. Z. ŻMIGRODZKI. Warszawa 1998.
- Czterdziestolecie powstania śląskiej germanistyki*. Red. R. DAMPC-JAROSZ, M. SKOP. Katowice 2014.
- DRÓŹDŹ A.: *Działalność katowickiej Zbiornicy Księgozbiorów Zabezpieczonych na Górnym i Dolnym Śląsku w latach 1947–1955*. „Sobótka” 2012, nr 2, s. 81–100.
- DZIADKIEWICZ W., SZULC M.: *Doświadczenia w pracy z Prolibem w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego*. „Bibliotekarz” 2003, nr 7/8, s. 9–15.
- Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego*. Wrocław 1976.
- GĘBOŁYŚ Z.: *Biblioteki mniejszości niemieckiej w II Rzeczypospolitej*. Katowice 2012.
- MAJCHEREK A.: *Rozwój systemu bibliotecznego Prolib w bibliotekach Uniwersytetu Śląskiego*. W: *Biblioteka otwarta. Wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego*. Red. M. KYCLER, D. PAWELEC. Katowice 2008, s. 49–57.
- PAWŁOWICZOWA M.: *Przemieszczenia i zagłada księgozbiorów śląskich podczas II wojny światowej oraz bezpośrednio po jej zakończeniu. Trud odbudowy*. W: *Książka na Śląsku w latach 1945–1956: zarys problematyki*. Red. M. PAWŁOWICZOWA. Katowice 1997, s. 21–31.
- POPIOLEK K.: *Historia Śląska od pradziejów do 1945 roku*. Katowice 1984.
- RATAJEWSKI J.: *Organizacja i działalność sieci bibliotecznej Uniwersytetu Śląskiego w latach 1968–1974*. „Przegląd Biblioteczny” 1975, nr 2, s. 163–170.
- RATAJEWSKI J.: *Wprowadzenie do bibliotekoznawstwa*. Warszawa 2002.
- RATAJEWSKI J., PUZIO A.: *Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (1968–1970)*. W: *Biuletyn Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego za rok 1972*. Katowice 1973, s. 55–63.
- SZEWczyk W.: *Losy książek*. „Dziennik Zachodni” 1982, nr 181, s. 5.
- TETELA G.: *Przemiany struktury organizacyjnej systemu biblioteczno-informacyjnego Uniwersytetu Śląskiego*. W: *W kręgu książki, biblioteki i informacji naukowej*. Katowice 2004, s. 87–94.

Streszczenie

Praca przedstawia funkcjonowanie i rozwój księgozbioru germanistycznego w latach 1973–2006 od jego umiejscowienia w Bibliotece Instytutu Filologii Obcych, przez Bibliotekę Zakładu Germanistyki, po Bibliotekę Instytutu Filologii Germańskiej Uniwersytetu Śląskiego. Stosując metodę analityczną i statystyczną, szczegółowo prezentuje jego organizację w latach 1982–2006.

Słowa kluczowe:

Biblioteka Instytutu Filologii Germańskiej Uniwersytetu Śląskiego, Biblioteka Germanistyczna UŚ, zbiory germanistyczne, biblioteki specjalistyczne